Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e_druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Hersenschimmen

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e_druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e_druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Bernlef

Hersenschimmen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij B V
2011

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Eerste druk, 1984; tweeënvijftigste druk, 2011

Copyright © 1984 Bernlef
Voor overname kunt u zich wenden tot
Em. Querido's Uitgeverij BV,
Singel 262, 1016 AC Amsterdam.

Omslag Monique Gelissen
Omslagbeeld Trevillion Images
Foto auteur Leo van der Noort
Binnenwerk Hannie Pijnappels

ISBN 978 90 214 4013 2 / NUR 301
www.querido.nl

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

A touching dream to which we all are lulled
But wake from separately.

PHILIP LARKIN

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e_druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Misschien komt het door de sneeuw dat ik me 's morgens al zo moe voel. Vera niet, zij houdt van sneeuw. Volgens haar gaat er niks boven een sneeuwlandschap. Als de sporen van de mens uit de natuur verdwijnen, als alles één smetteloze witte vlakte wordt; zo mooi! Dwepend bijna zegt ze dat. Maar lang duurt die toestand hier niet. Al na een paar uur zie je overal schoenafdrukken, bandensporen en worden de hoofdwegen door sneeuwruimers schoongeploegd.

Ik hoor haar in de keuken bezig met de koffie. Alleen de okergele haltepaal van de schoolbus geeft nog aan waar de Field Road langs ons huis loopt. Ik begrijp trouwens niet waar de kinderen blijven vandaag. Iedere ochtend sta ik hier zo voor het raam. Eerst controleer ik de temperatuur en dan wacht ik tot ze in de vroege winterochtend van alle kanten tussen de boomstammen tevoorschijn komen met hun rugtassen, hun kleurige mutsen en dassen en hun schelle Amerikaanse stemmen. Die bonte kleuren stemmen me vrolijk. Vuurrood, kobaltblauw. Eén jongetje heeft een eigeel jack aan met een pauw op de rug geborduurd, een jongetje dat licht hinkt en altijd als laatste in de schoolbus klautert. Dat is Richard, de zoon van Tom, de vuurtorenwachter, geboren met een te kort linkerbeen. Een he-

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

melsblauw wijduitstaande pauwenstaart vol donker starende ogen. Ik begrijp niet waar ze blijven vandaag.

Het huis kraakt als een oude kotter in zijn binten. Buiten rolt de wind door de kruinen van de verder kale doorbuigende dennen. En op vaste momenten de dof loeiende stoten van de foghorn – de misthoorn bedoel ik – naast de vuurtoren op de laatste, in zee stekende rots van Eastern Point. Op vaste momenten. Daar kun je de klok op gelijk zetten.

Min drie wijst de buitenthermometer aan, papa's Heidensieck-thermometer, een glazen staafje in een mosgroene houten beschermhuls, vastgeschroefd aan het raamkozijn. Links Celsius, rechts Fahrenheit. Papa en zijn Heidensieck. In het doen van weersvoorspellingen geloofde hij niet, maar wel in het vastleggen van feiten. Niet voor niets was hij praktisch zijn hele leven griffier. Ochtend- en avondtemperatuur, genoteerd in een zwart gemarmerd cahier. Het eerste en laatste dat hij deed, iedere dag opnieuw. Een soort ritueel. In de weekends haalde hij het cahier tevoorschijn en werkte hij aan zijn bureau op basis van de genoteerde temperaturen zijn grafieken bij. Die grafieken, getekend met een hard Faber-potlood op zalmkleurig grafiekpapier, bewaarde hij in een map. Waarom deed hij dat alles eigenlijk? Hij heeft er maar één keer met me over gesproken, kort voor zijn dood, in zijn huisje tegen het binnenduin van Domburg. Mijn tijd is te kort, zei hij, en het systeem is te groot, te traag en te ingewikkeld voor een mens alleen. Ik registreer louter feiten. Maar je vermoedt een systeem achter die feiten, zei ik. Ja, zei hij, dat zou je wel zeggen. Of alle feiten zouden afwijkingen moeten zijn, voegde hij er met zijn smalle, ironische

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

lachje aan toe. Maar dan zou het geen systeem meer zijn, opperde ik. Of een systeem dat wij ons niet voor kunnen stellen, zei hij.

Vreemd dat ik hier in Gloucester, aan de kust boven Boston, plotseling aan hem sta te denken: aan papa en zijn Heidensieck-thermometer. Zelfs zijn graf in Nederland moet al wel geruimd zijn.

Ja, hij hield van systemen. Als vader keek hij over je heen, zijn waterige blauwe ogen op iets gericht dat de rest van ons rond de huiskamertafel niet kon zien. We waren eigenlijk een beetje bang voor hem, mama en ik. Hij was op een heel letterlijke manier uit de hoogte. En ook nog op een andere manier. Als hij in een goede bui was, nam hij mij 's avonds mee op het balkon en wees hij mij de sterrenbeelden aan, de helder schitterende planeten. Een paar keren zagen we een vallende ster. Hij probeerde aan een achtjarige uit te leggen dat wat hij daar in de avondhemel zag een oeroud verleden was, dat wij de werkelijke toestand van het universum niet konden zien, hoogstens berekenen. Een aantal van die sterren die je daar ziet, bestaat in het echt niet meer, maar andere nog wel. Dat begreep ik niet, maar ik vroeg niets. Zulke dingen zei hij trouwens alleen wanneer hij in een goede bui was. Meestal ging hij na het eten direct aan zijn bureau zwijgend zitten werken. Vierenzeventig jaar werd hij. Nog drie jaar en ik zal hem wat leeftijd betreft hebben ingehaald. Toen mama in 1950 stierf begon hij behalve de temperatuur ook andere aspecten van het weer te noteren. Sneeuwval. Storm. De eerste tekens van de lente. De spreeuwenzwermen die in de herfst over zijn dak trokken en die hij als 'ontelbaar' omschreef in zijn bijna gekalligrafeerde handschrift dat zo goed paste bij het onpersoonlijke karakter van zijn

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

mededelingen. Zes jaar later stierf hij zelf. Plotseling stond zijn hart stil. Ik schroefde de thermometer van het raamkozijn van zijn huisje en nam hem mee. Ik weet eigenlijk niet precies waarom. Het is een heel gewone thermometer.

Je hoort Vera altijd van verre aankomen, zo rinkelen die twee kopjes en schoteltjes op het blikken dienblad. Espenblaadje zeg ik wel eens gekscherend tegen haar, maar dat vindt ze niet zo leuk. Het komt door een versleten nekwervel, heeft dokter Eardly gezegd. Er is weinig aan te doen. Niets eigenlijk. Ouderdom.

'Waar blijven de kinderen toch?'

'De kinderen? Waar zouden die anders zijn dan in Nederland.'

'Nee, ik bedoel die van hier.' Ik wijs naar buiten. 'De kinderen van Cheever, van Robbins en Toms Richard.'

'Maar Maarten, het is zondag vandaag. Kom, je thee wordt koud.'

Dat ik dat vergeten was. En thee? Ik zou toch zweren dat het ochtend was. Maar nu ik door het andere raam in de richting van de zee kijk zie ik wel dat het later moet zijn. Achter de grijze damp schuilt een bleek zonnetje. Het moet door die mist komen dat ik me heb vergist. Mist houdt licht tegen. Voor ik ga zitten sla ik vlug een blik op de wandklok. Drie uur geweest.

Ik glimlach tegen Vera's spottende groene ogen met de donkere spikkeltjes in de pupillen. Laatst kwam ik een oude foto van haar tegen. Ze leunt op het dek van een salonboot met haar rug tegen de witte dubbele reling. Een tochtje naar Harderwijk. De zon schijnt op haar bruine springerige haar. Dik was het toen. Ze lacht, je kunt haar regelmatige kleine tanden zien. De jurk die

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

ze droeg herinner ik me nu niet, licht van kleur was ze in ieder geval. Ik zie ons nog samen op het achterdek staan terwijl we het IJ uit voeren. Waren we toen al getrouwd? Maar het beeld dat ik van haar heb – vanbinnen bedoel ik – lijkt niet op de jonge vrouw van die foto en evenmin op de Vera tegenover mij. Het is een beeld waarin alle veranderingen die zij heeft ondergaan verenigd zijn. Daarom is het ook meer een gevoel dan een beeld.

Vera. Haar nog altijd snelle abrupt afbrekende gebaren; de aandacht waarmee ze met haar spitse vingers een dood blad uit een plant plukt en van alle kanten bekijkt, alsof ze de doodsoorzaak wil vaststellen; hoe ze haar lippen tuit als ze nadenkt of zachtjes haar hoofd schudt wanneer ze iets leest dat ze mooi vindt. Ik ben de enige die al de vrouwen die ze geweest is in haar kan zien. Soms raak ik haar dan aan, raak ik ze allemaal tegelijk even zachtjes aan. Een gevoel is het. Een gevoel dat alleen zij bij mij kan oproepen; niemand anders.

Ik roer met mijn lepeltje in mijn kopje, net als zij. Een vertrouwd tinkelen van metaal tegen dun porselein.

'Is er wat,' vraagt ze. Ze kijkt me onderzoekend aan.

'Nee,' zeg ik. 'Hoezo?'

'Vanmorgen heb je je koffie koud laten worden. En ik heb je wel twee keer gevraagd om hout uit de boet te halen. Maar de enige die met een stuk hout in zijn bek terugkwam was Robert.'

Ze lacht. Ze heeft nog steeds kleine tanden. Maar deze zijn niet echt. Ze zegt boet in plaats van schuur omdat ze uit Noord-Holland komt, uit Alkmaar, net als ik. Maar ik zeg gewoon schuur.

'Ik voelde me een beetje slap vanmorgen,' zeg ik. 'Ik zal het zo voor je doen.'

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

'Hoeft niet meer. Ik ben zelf al geweest. Je wordt een beetje verstrooid, Maarten.'

'Mijn geheugen is nooit zo best geweest.'

Ik hoor aan mijn stem dat ik mezelf probeer te verdedigen tegen haar plagerige vermaning. 'Het komt door de sneeuw,' zeg ik haastig, 'die monotonie, als alles wit is om je heen vallen de verschillen weg. Ik verlang best naar de lente, jij niet?'

'Er is nog meer sneeuw voorspeld.'

'Toe maar.'

Ik vouw mijn handen, kijk naar de tabaksbruine pigmentvlekjes tussen de gezwollen aderen en voor ik het weet zeg ik nog een keer 'toe maar'. Ontglipt me zomaar.

Even legt ze haar hand op mijn hoofd, op mijn dunne haar. Als ze glimlacht zie je dat ze een kunstgebit heeft. Alleen als ze glimlacht, anders niet. Dan zijn haar wangen nog vol en bijna rimpelloos. Onderin haar kleine oren glinsteren zilveren oorknopjes, Zeeuwse oorknopjes van haar overgrootmoeder uit Zierikzee.

'Drink je thee eens op.'

Ik drink de thee. Opeens raak ik geïrriteerd. Ik sta op. 'Ik moet even naar het toilet.' Dat zei ik altijd op mijn werk. Thuis zeg ik altijd gewoon 'naar de wc'. Het nuanceverschil valt haar natuurlijk direct op.

'Vergeet dan niet je handschoenen aan te trekken,' zegt ze.

Hier zit ik wel vaker – een oude krant doelloos in mijn handen – als ik over iets na wil denken. Maar het probleem is dat je moeilijk kunt nadenken over iets dat je je niet herinnert. Met geen mogelijkheid. De ochtend. Haar vraag of ik hout wilde halen. Misschien heb ik het

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

niet gehoord. Alhoewel, twee keer heeft ze het mij gevraagd, zei ze.

Een slecht geheugen heb ik altijd gehad. Op vergaderingen was mijn agenda mijn onmisbare metgezel. Maar een hele ochtend die je een paar uur later zomaar vergeten bent? Die voorbijgegaan is alsof hij er nooit is geweest? Ik zou zo-even nog zweren dat het een gewone doordeweekse ochtend was. Als Vera niets had gezegd, zou ik daar nu misschien nog in de achterkamer staan, mijn handen op de vensterbank steunend, zoals iedere morgen op de uitkijk naar de rumoerige schoolkinderen van Eastern Point.

Dat tegelwerk had indertijd beter gekund. Moet je dat cement tussen de voegen voelen bobbelen. Nog steeds ben ik links, maar op de bewaarschool mag dat niet, linkshandig knippen. De strookjes voor het matjes vlechten worden lelijk, ongelijk van breedte en lengte. De juf buigt zich naar me over. Haar donkere krullende haar schuift even kriebelend langs mijn wang. Ga jij de potlodendoos dan maar halen, Maarten, zegt ze zacht en ze veegt mijn mislukte vlechtwerkje van tafel. Ik kijk naar de papierrepen voor mijn voeten op de grond. Dan sta ik op en open de deur.

Het is stil op de gang. Aan het eind is het materiaalhok. Op de bovenste plank staat de potlodendoos met zijn geur van houtslijpsel en grafiet, een geur die onderuit een bos komt, even oud is als de aarde zelf. Ik moet op een stoel klimmen om naar de doos met zijn vakjes van verschillende lengte en breedte te zoeken. Achter me staat Vera, naast de wasmachine. Ik wankel en grijp me met beide handen aan de plank vast.

'Doe niet zo gevaarlijk,' zegt ze, 'en kom van die stoel af, voordat je valt. Wat zoek je daar?'

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

'Een timmermanspotlood,' mompel ik terwijl ik van de stoel klauter. Als ze het nog een keer vraagt zwijg ik, alsof ik haar niet heb verstaan. Ze herhaalt haar vraag niet. Ik loop door de gang de kamer in. De televisie staat luid aan. Vera is een beetje hardhorend. Ik niet, maar soms, zoals zonet, komt het mij van pas voor te wenden dat ook mijn gehoor niet meer zo scherp is als vroeger.

Inderdaad, wat deed ik daar, hoe kwam ik daar op die stoel? En zo opeens. Plotseling bevond ik mij staande op een keukenstoel in het washok. Zonder dat er iets aan voorafging.

Ze heeft haar lindegroene gebreide vest aangetrokken.

'Heb je het koud?'

'Een beetje rillerig,' zegt ze en wijst naar buiten.

Het sneeuwt weer. Daar loopt Robert met zijn neus vlak boven de grond. Volgt vast een spoor. Ik zie hem tussen de dennen achter een scheef uit de grond stekend rotsblok verdwijnen. De wind heeft de sneeuw van de bovenkant van de gevlekte donkergrijze steen gevaagd. De nerven en scheuren in de zijkant tonen zich als een netwerk van fijne witte lijntjes, een landkaart waar ik opeens niet naar wil kijken. Mijn mond loopt vol speeksel.

Ik slik. Weer. Ik slik nog eens en wrijf met mijn tong langs mijn gehemelte. Een opgewekte vrouwenstem kondigt het nieuws van vier uur aan. Het zal nu wel snel donker worden. Ik zal wachten tot ik Vera en mijzelf in het zwart wordende spiegelglas van het huiskamerraam zie opdoemen, als in de lijst van een vertrouwd schilderij. Dan zal ik opstaan en de gordijnen sluiten. Ik wrijf in mijn handen. Ja, dat zal ik doen, dat ga ik doen.

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Vera. Ze is magerder geworden. En nog kleiner, lijkt wel. Toen ze ruim veertig was, was ze zelfs aan de mollige kant. En dan zo met mijn linkerhand langs haar slapende rug tot ik een van haar borsten in de kom van mijn hand hield en met mijn duim zachtjes over de tepel wreef. Van de zomer lagen er hier verderop in het bos twee te neuken. Van die stevige jonge tieten. Ik bleef achter een esdoorn staan. Ze zagen me niet. Vieze oude man? Nee, dat was het niet. De hartstocht van hun heftige bewegingen daar in het hoge gras, in een kring van slordig neergeworpen kleren, de gekromde tenen van het meisje en het zomerwindje door de hoge varens tussen de dennen achter hen. Ik dacht aan de zachte sluimerende bewegingen van Vera en mij. Ik keek naar iets dat ik gekend had maar dat definitief achter mij lag. De opwinding om het onbekende heeft plaatsgemaakt voor herkenning, het herkennen van Vera zoals ze is, zoals ik haar in de loop van de jaren heb zien worden. Bij de meeste vrouwen van haar leeftijd valt het jonge meisje dat ze toch eens geweest moeten zijn met geen mogelijkheid te reconstrueren. Ze zien eruit alsof ze altijd zo geweest zijn. Maar in Vera zijn trekken en gebaren van het jonge meisje bewaard gebleven. Als een soort onderschildering. De roekeloze snelheid waarmee ze nog steeds gaat zitten, het uitgelaten gewuif wanneer ze ergens een bekende ziet, de van balletles overgehouden naar buiten draaiende voeten, de rechte hals, ondanks de rimpels nog even trots en nieuwsgierig ronddraaiend als die van een struisvogel.

Het huis lijkt groter dan vroeger, toen Kitty en Fred nog thuis waren. Boven komt alleen Robert nog maar, wij hebben aan de benedenverdieping genoeg. Scharrelen

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

daar. Dat is een verschil met vroeger, toen je nog werkte. Je gaat scharrelen, een beetje lopen om het lopen. Doet hier en daar eens een deur of een kast open en weer dicht. Zomaar. Je ziet de kamer, de bekende meubels zoals ze daar gerangschikt staan, de portretten en potjes, de blinkende ruitjes van de provisiekast in de hoek van de kamer die me altijd doet denken aan de huiskamer van opa en oma, aan oma's geheime snoepvoorraadje achter de rij hagelwitte blikken bussen met hun zwarte strenge opschriften 'Suiker', 'Zout', 'Cacao', 'Koffie'. Dunne Kwatta-reepjes bewaarde ze daar voor mij en zuurballen of perendrups; woorden uit een onwaarschijnlijk ver verleden, maar nog met een vleug van de vroegere smaak.

Ik kijk om mij heen. De dingen hebben hun eigen onveranderlijke plaats gekregen. Je gooit niet meer zo gauw iets weg en als er soms iets breekt voel je iets anders dan de onverschilligheid van vroeger. Je kijkt om je heen en weet dat deze voorwerpen je zowat allemaal zullen overleven. Ze omringen je en soms heb je het gevoel: ze kijken me aan, bijna op voet van gelijkheid.

'Moet je New York zien!'

Ook op het televisiescherm sneeuwt het. Een mosterdgele sneeuwruimer op Madison Avenue schuift de sneeuw in modderige golven de stoep op. Achter grote verlichte etalageramen staat winkelpersoneel toe te kijken. Laat ik nou niet vergeten hout uit de schuur te halen. Dat is voor Vera echt te zwaar, die blokken. Zelf zagen en hakken doe ik al jaren niet meer. Ik koop het hout van Mark Stevens, die ook aan Tom van de vuurtoren levert. Er kan trouwens best nog een blok op, al is het meer voor de gezelligheid dan voor de warmte.

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Ik pak een boek van het ronde lage tafeltje naast de haard. *The Heart of the Matter* van Graham Greene. Heb ik hier nooit eerder zien liggen. Het komt ook niet uit de bibliotheek. Er steekt, bijna halverwege, een buskaartje uit, een retourtje Gloucester-Rockport. Ik heb er Vera niet in zien lezen. Misschien heeft ze het van Ellen Robbins geleend en is dat buskaartje van haar. (Waarom wil ik zo graag dat dat het geval is? Waarom lijkt dit onschuldige boek mij opeens een indringer?)

Even rakelen, dat geeft zo'n mooie vonkenregen. Stuif maar omhoog, de schoorsteen uit, jullie. Daarbuiten worden jullie allemaal sissend door sneeuwvlokken gedoofd. Zwarte spikkels op het besneeuwde dak, dat is alles wat er overblijft van die dalende vuurvonken. Dat heb ik meermalen gezien wanneer ik 's winters van een wandeling met Robert uit het bos naar huis terugkeerde.

Graham Greene. Was dat ook niet de schrijver van *Our Man in Havana*? Heb ik een keer in de bioscoop gezien, een film met Alec Guinness. Ik herinner me alleen een scène met twee mannen die een partij dam spelen. Maar in plaats van met damschijven spelen ze met kleine flesjes drank. Bourbon en Scotch. Ieder stuk dat geslagen wordt moet worden leeggedronken. De verliezer wint.

'Herinner jij je *Our Man in Havana*, die film met Alec Guinness? Naar een boek van Graham Greene?'

Ik schreeuw expres een beetje om boven de televisie uit te komen.

'Vaag,' zegt ze en veegt een koekkruimeltje uit haar mondhoek.

'Naar een boek van Graham Greene.'

'Kan wel ja.'

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Ze reageert niet op die naam. Het zou toch voor de hand hebben gelegen wanneer ze gezegd zou hebben: dat is ook toevallig, ik ben net een boek van hem aan het lezen. Dan zou ik antwoorden: dat is helemaal niet toevallig. Ik zag dat boek hier liggen en toen schoot me die film weer te binnen. Dan zou alles kloppen, dan zouden onze woorden als puzzelstukjes in elkaar schuiven. Maar ze zegt niets.

Lopen, ik moet even opstaan en gaan lopen. Dan ebt het wel weer weg, dat gevoel even bij volle bewustzijn afwezig te zijn, zoek te raken of te verdwalen, ik weet niet hoe ik dit gevoel noemen moet, dat blijkbaar door de simpelste voorwerpen, zoals dit boek, kan worden opgeroepen.

Robert krabbelt aan de keukendeur. Vera hoort dat niet. Met twee handen moet ik de kruk tegen de wind vasthouden. De hond duwt direct zijn koude neus in mijn uitgestrekte handen. Ik streel zijn tabaksbruine gevlekte vacht waar hier en daar nog sneeuwkristallen op liggen na te glinsteren. Robert weet de weg, regelrecht naar de knetterende haard.

Anders kun je door het keukenraam tussen de bomen de rotsige kust en de grauwe deinende zee zien, maar nu is er daar in de verte niets dan een zwart gat. Geen lichtje te bekennen zelfs. De vissers zijn waarschijnlijk met dit weer binnengebleven.

Ik zie het hier in Gloucester misgaan met de visserij. De roestige vissersschepen zijn klein, vuil en ouderwets en de vissers hebben geen benul van de ontwikkeling van moderne geheel geautomatiseerde vissersvloten aan de andere kant van de wereld. Door mijn werk weet ik dat, maar ik vertel het ze maar niet. Als ik wel

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

eens in de Tavern kom dan luister ik alleen maar naar hun verhalen. Op zee leer je niet praten, zei er laatst een tegen mij. Je hebt het te druk. En als je eens een uurtje vrij hebt is er altijd die zee om je heen die je nooit uit het oog mag verliezen. De IMCO, wat zou ze dat zeggen? Zeker toch geen mens die weet dat dat een afkorting is van Intergovernmental Maritime Consultative Organisation? Zelfs Vera niet. Ze heeft het van het begin af aan over de IMCO gehad zonder ooit te vragen wat die letters eigenlijk betekenden.

Ik notuleerde de vergaderingen. Later kwam er een secretaresse voor dat werk en ging ik de vangstquota vaststellen, samen met Karl Simic. Veel zei die nooit. En zeker niet over zichzelf, zoals bij voorbeeld Chauvas die altijd honderduit babbelde. Vangstquota. Er zijn jaren geweest dat ik dat woord elke dag gebruikte. Nee, eigenlijk denk ik nooit meer aan kantoor. Soms nog wel eens aan die lange schrale Karl Simic, al is hij dan ook dood nu. Simmitsj, zo sprak je dat uit. Een Joegoslavische naam. Hij woonde alleen in een flat in Boston. En op een ochtend vonden ze hem dood in bad. Toen ik dat hoorde had ik spijt nooit vriendschap met hem gesloten te hebben. Maar hij was net als ik: verlegen en gesloten. Als wij aan het werk waren kon je een speld horen vallen.

'Wat deed je zo lang in de keuken?'

'Vangstquota.'

'Wat?'

'Ach niets, een woord van mijn werk. Ik dacht opeens weer even aan mijn werk. En aan die arme Karl Simic die zelfmoord pleegde en geen van de collega's die begreep waarom behalve ik, maar ik hield mijn mond.

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

Wat is er eigenlijk van overgebleven behalve wat oude vergeelde notulen en rapporten vol adviezen die niemand ooit opvolgde?'

'Jullie mannen zijn nu eenmaal dol op gewichtig doen en vergaderen.'

'Ik was een radertje, een goed betaald radertje, dat wel. Maar hoe de intergouvernementele machinerie nu precies in elkaar stak, dat weet ik tot op de dag van vandaag nog niet.'

Ze heeft de televisie afgezet. Ik ga naast haar op de bank zitten. We zwijgen. Dan legt ze haar hand op mijn knie.

'Je moet niet steeds diezelfde oude broek aantrekken,' zegt ze.

Uit de voorkamer klinkt belgerinkel. Het houdt op en begint dan weer opnieuw. Een vervelend opdringerig geluid dat tussen de meubels aan komt snerpen. Tenslotte houdt het op.

'Ging de telefoon net niet?'

'Nee,' zeg ik, 'je moet het je verbeeld hebben.'

'Misschien was het Ellen Robbins wel,' zegt ze. 'Die zou misschien vanavond komen.'

Ze staat op en loopt de kamer uit. Mijn impuls is om achter haar aan te lopen, maar dat is onzin natuurlijk. Ze is toch zo weer terug. Ik strengel mijn vingers in elkaar en knijp.

Het moet nu toch snel dag worden. Als het eerst maar weer lente is en Robert en ik weer langs het strand of langs de baai kunnen lopen. Ik gooi stukken aangespoeld wrakhout in de golven en hij brengt ze weer op het strand. Een nutteloos tijdverdrijf waar we allebei op onze eigen manier plezier aan beleven.

Ik loop naar het raam en druk mijn neus tegen het

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

glas. Zwart. Vera was het eerst beneden, zoals gewoonlijk. Ze heeft de gordijnen opengetrokken. Ik doe ze maar weer dicht. Het is nog veel te vroeg om ze open te hebben op zo'n koude winterochtend. Zelfs de schoolkinderen liggen nu nog in bed. Ik wrijf in mijn handen. Best trek in koffie. Ik snuif. Niets. Ze is nog niet aan het opschenken toe zeker. Dan nog maar een stukje lezen.

Ik pak het boek van het haardtafeltje en sla het open op de plaats waar ik gisteren gebleven ben. Ik heb in bed liggen lezen. Dan gebeurt het wel meer dat ik in slaap val en de volgende dag niet meer weet wat ik het laatst gelezen heb. Ik blader een hoofdstuk terug en leg het busretourtje Rockport van vorige week voorin het boek.

Vera komt binnen. Niet in haar donkerblauwe peignoir maar in een zwarte katoenen broek met een loshangend lindegroen vest over een witte blouse. In haar handen houdt ze lange papiersnippers, repen gescheurd krantenpapier.

'Heb jij dat gedaan?' vraagt ze.

Ik schud mijn hoofd. 'Robert misschien,' opper ik aarzelend.

'Sinds wanneer scheurt een hond op de wc een krant in repen?'

Ze loopt naar de prullenbak naast de piano en laat de papierrepen erin vallen. Ik kijk ernaar en begrijp niet waarvoor ik me zo schaam, waarom die stomme krantensnippers me zo in verlegenheid brengen. En het wil maar niet licht worden, het wordt maar niet licht.

'Als je de gordijnen dichtdoet, doe ze dan wel allemaal dicht,' zegt ze. 'Ik ga even Ellen Robbins bellen. Het is zulk hondenweer buiten. Ze kan maar beter thuisblijven vanavond.'

Natuurlijk, het is avond. 'Wat eten we?'

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

'Ik maak een pizza warm. Het is tenslotte zondag vandaag.'

'Natuurlijk,' zeg ik. 'Zondag. Mij best.'

Ik probeer te lezen in het boek dat ik in mijn handen houd maar de woorden willen geen zinnen vormen. Het is alsof ik plotseling het Engels niet meer beheers, terwijl ik toch de afgelopen vijftien jaar praktisch tweetalig geworden ben. Thuis spreken we Nederlands met elkaar, maar zo gauw er iemand anders bij is, schakelen we moeiteloos op Engels over. En ook komt het vaak voor dat we er ons op betrappen Engels tegen elkaar te blijven spreken lang nadat de gasten zijn vertrokken. Ik staar naar de zinnen. Langzaam keren ze weer in het gareel terug. Er dwarrelt iets op de grond. Ik buk me en raap het op. Een oud buskaartje. Ik stop het achterin het boek.

In de voorkamer hoor ik Vera telefoneren.

'Ja, dat dacht ik al. Maar Maarten zei dat ik het me verbeeld had. Had ik ook willen voorstellen. We bellen nog wel.'

Ik hoor haar de hoorn op de haak leggen.

'Zie je wel dat er wel gebeld werd zonet.'

Ik knik.

'Heb je het wél gehoord dan?'

'Ik herinner me nu dat ik iets hoorde,' zeg ik, 'maar de telefoon was het geloof ik niet.'

'Die was het dus wel.'

Ze loopt de keuken in. Ik hoor hoe ze de klep van de oven openklapt en even later het doffe plofje waarmee het gas aanspringt. Nog steeds houd ik het boek in mijn handen. Als Vera weer binnenkomt zeg ik: 'Ja, nu herinner ik het me opeens weer. Net toen ik ernaartoe wilde gaan hield hij op. Dat kan iedereen wel eens gebeuren. Was het Ellen Robbins?'

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

'Ja, het was Ellen Robbins ja. Ze dacht dat we niet thuis waren, dat ik de afspraak misschien vergeten was. Houd jij de klok even in de gaten. Hij moet nog tien minuten. Dan ga ik even een trui aantrekken. Ik blijf het maar koud houden.'

Ik wil het haar nog vragen, maar ze is de kamer al uit. Tien minuten. De grote wijzer staat nu op de zeven. Als hij op de negen staat zijn de tien minuten om. Maar wat dan? Wat moet er dan gebeuren? Ik sla het boek dicht en schuif het van me af. Ik staar naar de zwarte wijzers van de goudkleurige wandklok. Er zit geen secondewijzer op. Het lijkt alsof de klok stilstaat. Het is een moderne, hij tikt niet.

Ik loop naar de keuken, ga aan de keukentafel zitten en kijk naar de felrode plastic keukenklok aan de muur, een elektrische met een goudkleurige secondewijzer, die met lichte schokjes de wijzerplaat rondgaat. Ik laat mijn ogen er geen moment van afdwalen. Ik ben altijd een man van de klok geweest. Punctueel. Dat kun je van de anderen niet zeggen.

Nu nog een keer en de grote wijzer zal op de negen staan. Dan zijn er tien minuten voorbij. Het is zover. Ik sta op en loop de kamer in.

'Vera,' roep ik, 'het is zover.' Ik loop door de kamers de gang in. 'Vera, Vera, de tien minuten zijn om,' roep ik, zo rustig mogelijk. Dan hoor ik haar antwoord uit de slaapkamer komen. 'Zet de oven dan even uit als je wilt.'

Ik weet niet hoe snel ik terug moet lopen en die opdracht uitvoeren. Als ik het suizende gasgeluid hoor ophouden, ga ik zuchtend van opluchting aan de keukentafel zitten. Alleen dankzij haar antwoord vanachter die gesloten slaapkamerdeur heb ik deze opdracht

Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e druk pr.1:Bernlef_Hersenschimmen 125x200_52e

kunnen uitvoeren. Anders had ik niet geweten wat ik had moeten doen. Dat je plotseling zo los kan slaan van de meest alledaagse handelingen verontrust me. Ik heb er geen verklaring voor.

Vera heeft een grijsblauwe grof gebreide trui aan met een breed openvallende kraag. Ze heeft haar haar opgestoken.

'Waarom heb je je haar omhoog?'

'Dat doe ik toch zo vaak als ik moet koken.'

'Moet je nu koken dan?'

'Het is eigenlijk al klaar. Je hebt gelijk, het is niet meer dan een gewoonte van me.'

Ze trekt haar gebloemde keukenhandschoenen aan en trekt de bakplaat met een pizza erop uit de oven.

'Pizza,' zeg ik verrast.

'Ja,' zegt ze. 'Het is zondag tenslotte.'

'Pizzadag,' zeg ik knikkend en ik sta op om borden en bestek te pakken. Vera snijdt de pizza met een vleesmes in vieren. Ze wipt twee donkere stukjes vlees op mijn bord.

'Ansjovis, dat lust ik niet.'

'Pizza,' zeg ik. 'Dat vind ik lekker.'

'Eigenlijk zou er een glas rode wijn bij moeten,' zegt ze. 'Weet je nog in Rome, aan dat grote plein. Ik weet niet meer hoe het heette. In het midden was een grote fontein. Toen aten we een pizza zo groot dat hij niet op je bord kon, hij hing er helemaal overheen. Twee bedelende zigeunermeisjes in van die lange lappenrokken zagen dat ik dat ding met geen mogelijkheid op kon en net toen ik ze ieder een stuk wilde geven werden ze door een van de obers van het terras gejaagd. Die verontwaardigde donkere ogen waarmee ze over hun schouder kijkend wegliepen! Later zagen we ze op een